

**"EU HAR ETT
ÖVERSKOTT PÅ
EKOLOGISK
SPANNMÅL OCH
FODERSÄD MÖTER
PRESSADE PRISER
KOMMANDE ÅR"**

MARKNADEN FÖR EKOLOGISK SPANNMÅL I SVERIGE

Fakta, intervjuer och analyser.

2023

INNEHÅLL

FOTO: MICHELLE BONDULICH

Inledning	3
1. Ekoarealen i Sverige 2023	4
2. Ekologisk djurhållning i Sverige	6
3. Balansen mellan odling och förbrukning i Sverige	8
4. Marknaden för ekologisk spannmål i Europa	10
5. Ekonomin i ekologiska växtföljder vs konventionella över tid	12
6. Avslutande kommentar	16

DENNA RAPPORT är en del av projektet "Marknadsanalyser och branschutveckling för ett växande eko-Sverige" och finansieras med hjälp av medel från Jordbruksverket inom ramen för den svenska livsmedelsstrategin.

Marknaden för ekologiskt spannmål i Sverige

Fakta intervjuer och analyser

DECEMBER 2023

Texter & analyser: Niclas Åkeson/ Publishing Farm och Ulrik Lovang/ Lovang Lantbrukskonsult (kapitel 5).
Layout: Berit Metlid /Publishing Farm.
Omslagsfoto: Lars-Birger Johansson.

INLEDNING

FOTO: MICHELLE BONDULICH

Att i slutet av 2023 bedöma marknadsutsikterna för svensk ekologisk spannmål är svårt. I såväl Sverige som hela EU har produktionen under ett antal år varit större än konsumtionen. Det troliga är att den situationen håller i sig ett tag till.

Marknadsutsikterna för ekologisk spannmål hänger tätt samman med hur utbud och efterfrågan av alla slags ekologiska livsmedel utvecklas i Sverige, Europa och världen. Dels har marknaden för spannmålsbaserade livsmedel betydelse, men också försäljningen av kött, mejeriprodukter och ägg har stor inverkan då en betydande del av den ekologiska spannmålsproduktionen går till foder åt mjölkkor, dikor, får, grisar, värphöns och slaktkycklingar.

Eftersom det är många olika geografiska marknader och många användningsområden som påverkar är det komplext att bedöma framtida priser på ekologisk spannmål i Sverige. Till bilden hör dessutom att utvecklingen både i Sverige och EU påverkas av en kombination av konsumenters val, handelns och industrins strategier, miljörelsernas aktiviteter och politiska prioriteringar.

Arealen minskar – tecken på att försäljningen i handeln ökar

I Sverige är arealen ekologisk spannmålsodling så stor att vi under ett normalår producerar väsentligt mer än vi gör av med inom landet. Även inom EU har produktionen ökat snabbare än efterfrågan vilket lett till ett internt överskott.

I Sverige minskar nu den ekologiskt odlade arealen som en reaktion på de låga merpriser som betals till gårdarna, främst för ekologisk mjölk. Samtidigt har det under andra halvåret 2023 börjat synas tecken på att försäljningen av ekologiska livsmedel i svenska butiker kan vara på gång att öka igen.

På en europeisk nivå görs bedömningen av såväl produktion som försäljning kommer att öka de närmaste åren. Men läget är osäkert, bland annat i Frankrike där försäljningen av ekologisk mat har minskat kraftigt under delar av 2022 och 2023.

**"ÄVEN INOM EU
HAR PRODUKTIONEN
ÖKAT SNABBARE ÄN
EFTERFRÅGAN VILKET
LETT TILL ETT
INTERNT
ÖVERSKOTT"**

1. EKOLOGISK AREAL I SVERIGE 2023

FOTO: ISTOCKPHOTO

Efter många år med en ökande areal ekologiskt certifierad jordbruksmark i Sverige har utvecklingen vänt. Bara under 2023 väntas cirka en sjättedel av den ekologiska arealen upphöra att vara ekocertifierad.

Mellan 2022 och 2023 försvinner med stor sannolikhet närmare 100 000 hektar ekologiskt brukad jordbruksmark i Sverige. Det är en förändring mellan två år som saknar motstycke i den 40-åriga svenska ekohistorien. Under de senaste två decennierna har ekoarealen ökat 16 av 20 år och har ett enskilt år som mest minskat 9 000 hektar. Med det här stora bortfallet minskar andelen ekologiskt av all jordbruksmark i Sverige från 19,9 procent till 16,6 procent.

Preliminära siffror

Siffrorna kommer från ett uttag av data

från SAM-ansökningarna för 2023 som på uppdrag av Ekologiska Lantbrukarna har bearbetats och analyserats av lantbruksekonomen Lars Jonasson. Det är alltså inte slutgiltiga siffror för den svenska ekoarealen 2023, men en prognos på ett starkt underlag i väntan på Jordbruksverkets officiella statistik som publiceras först runt halvårsskiftet 2024.

Mjölkgårdar lämnar

Bakom minskningen i ekologiskt brukad areal ligger till stor del en nedgång i ekologisk mjölkproduktion. Den ekologiskt certifierade betesmarken i Sverige mins-

**"2023
FÖRSVINNAR MED
STOR SANNOLIKHET
CIRKA 100 000
HEKTAR EKOLOGISKT
BRUKAD
JORDBRUKSMARK
I SVERIGE"**

kade med 38 000 hektar mellan 2022 och 2023, en nedgång på hela 28 procent. Av den ekologiskt brukade åkermarken försvann 60 000 hektar vilket motsvarar 13 procent av all ekologiskt brukad åkermark i Sverige 2022. Det var alltså en stor andel gårdar med betande djur som lämnade den ekologiska produktionen, och av dessa gårdar var en stor majoritet mjölkgårdar, men också en del gårdar med får.

Att det var mjölkgårdar som lämnade framgår också av att vallodlingen minskade betydligt mer än spannmålsodlingen. Den ekologiska vallodlingen minskade med 16 procent och spannmålsodlingen med bara 3 procent. Därmed minskade behovet av ekologisk foderspannmål markant samtidigt som odlingen bara minskar marginellt.

**”DÄRMED
MINSKADE BEHOVET
AV EKOLOGISK
FODERSPANNMÅL
MARKANT SAMTIDIGT
SOM ODLINGEN
BARA MINSKAR
MARGINELLT”**

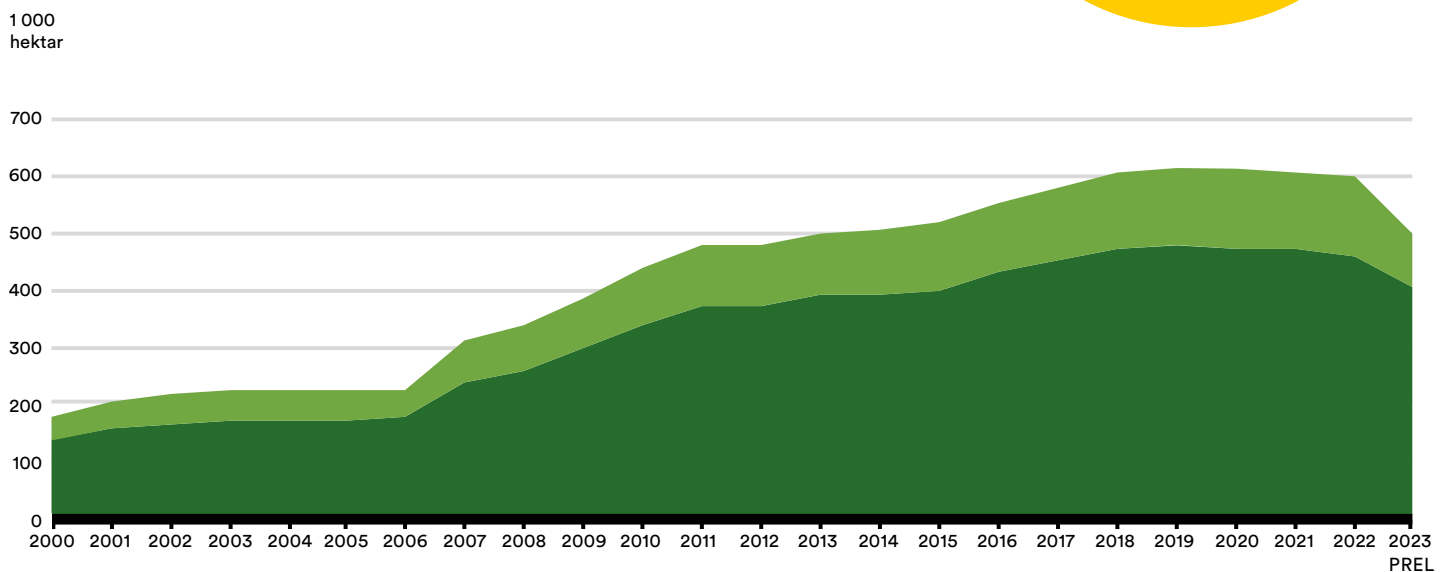

DIAGRAM 1. Ekologiskt brukad areal i Sverige 2000 till 2023 med preliminära data för 2023. I diagrammet summeras omställd mark med mark under omställning.

Källa: Jordbruksverket och egen bearbetning av data gjord av Lantbruksekonom Lars Jonasson.

● Åker
● Betesmark

2. EKOLOGISK DJURHÅLLNING I SVERIGE 2023

FOTO: BERIT METLID/PUBLISHING FARM

Med minskad ekologisk djurproduktion minskar också behovet av spannmål. Som mest ekologisk fodersäd förbrukades det i Sverige 2018, då 225 000 ton, en siffra som 2023 sjunkit till 187 000 ton.

Det är inte bara den ekologiska arealen som minskar. Det gör också den ekologiska djurhållningen och störst betydelse för ekosektorn som helhet har nedgången i ekologisk mjölkproduktion. Antalet ekologiska mjölkkor minskar i år med 18 procent och antalet ekologiska värphöns med 17 procent.

Mjölkkor och värphöns

Även ekologisk slaktkycklingproduktion minskar kraftigt med en nedgång på 25 procent mellan 2022 och 2023, men eftersom produktionen av slaktkyckling

har varit relativt begränsad får det en mindre inverkan på helheten. För övriga djurslag är nedgången mera måttlig med en minskning mellan 4 och 10 procent.

Enbart mellan åren 2022 och 2023 minskade behovet av ekologisk foder-spannmål till svenska ekologiska djur med 28 000 ton och av den nedgången svarade mjölkorna för 16 000 ton (59 %) och värphönsen för cirka 6 000 ton (22 %).

**"ANTALET
EKOLOGISKA
MJÖLKKOR MINSKAR
I ÅR MED 18 PROCENT
OCH ANTALET
EKOLOGISKA
VÄRPHÖNS MED
17 PROCENT"**

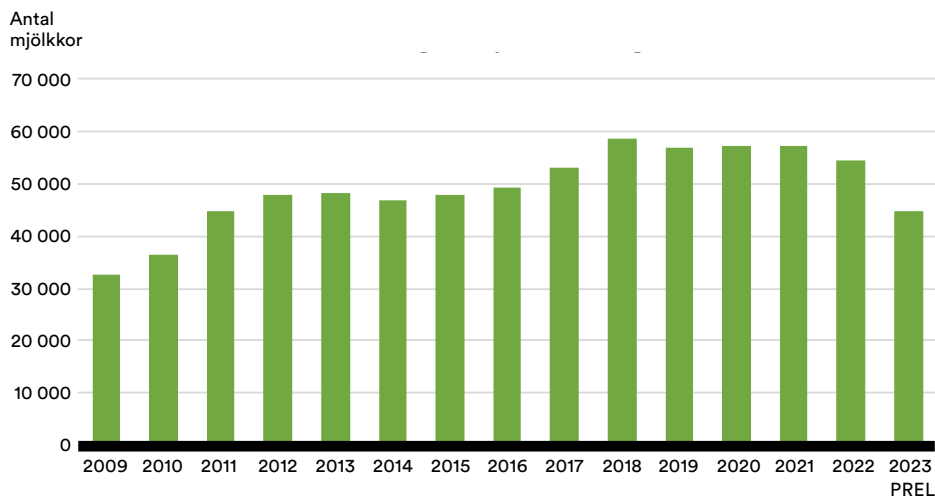

DIAGRAM 2. Antalet ekologiska mjölkkor minskar. Mjölkkor inkl rekrytering stod för 40 procent av all konsumtion av ekologisk spannmål i Sverige 2023. Källa: Jordbruksverket mfl.

EKOMJÖLKPRODUKTIONENS OMFATTNING HAR STOR INVERKAN PÅ BEHOVET AV EKOLOGISK SPANNMÅL. FOTO: ISTOCKPHOTO

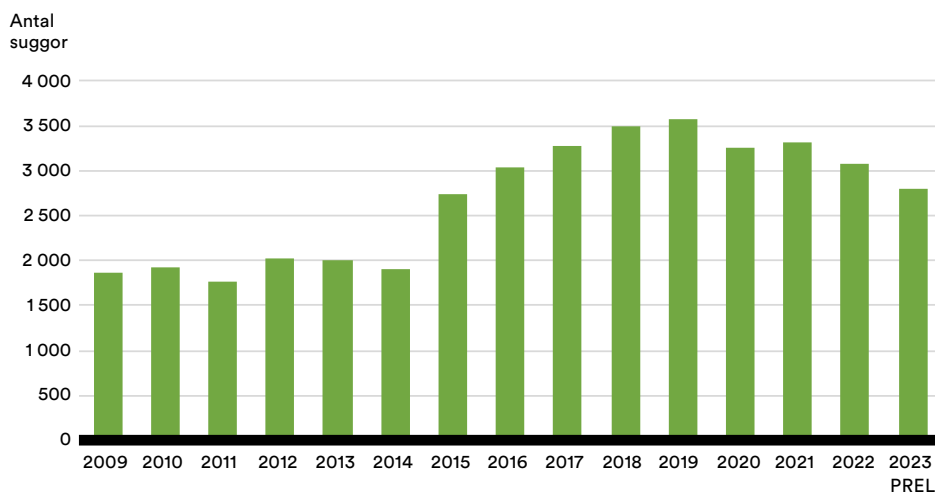

DIAGRAM 3. Antalet ekologiska grisar i Sverige minskar. Grisar stod för cirka 7 procent av all konsumtion av ekologisk spannmål i Sverige 2023. Källa: Jordbruksverket mfl.

EKOLOGISKA GRISAR KONSUMERADE UNDER 2023 CIRKA 15 500 TON EKOLOGISK SPANNMÅL. FOTO: MICHELLE BONDULICH

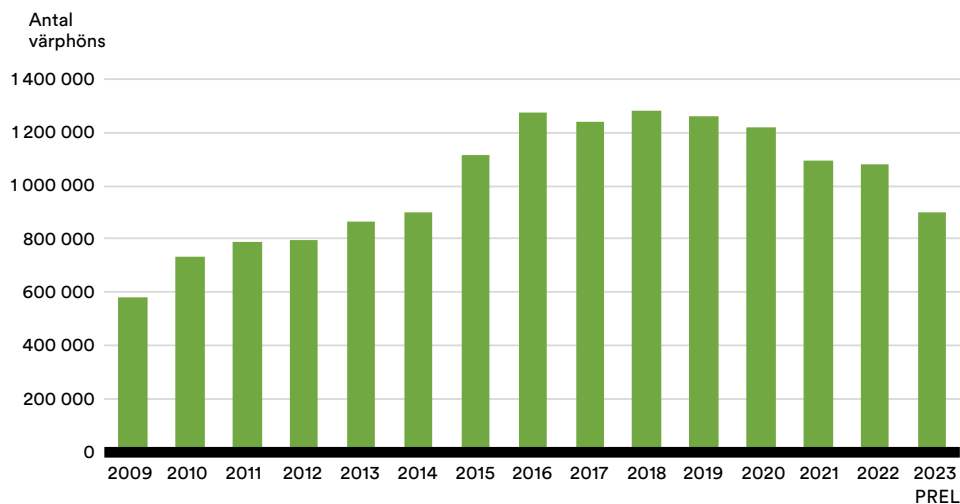

DIAGRAM 4. Antalet ekologiska värphöns i Sverige minskar. Värphöns stod för cirka 14 procent av all konsumtion av ekologisk spannmål i Sverige 2023. Källa: Jordbruksverket mfl.

EKOLOGISKA VÄRPHÖNS KONSUMERADE 2023 31 000 TON SPANNMÅL, VILKET MOTSVARADE CIRKA 14 PROCENT AV DEN TOTALA EKOSPANNMÅLSKONSUMTIONEN I SVERIGE. FOTO: C. NORRMAN-OREDSSON

3. BALANSEN MELLAN ODLING OCH FÖRBRUKNING I SVERIGE

FOTO: ISTOCKPHOTO

Sverige har från 2013 och framåt producerat mer ekologisk spannmål än vad som behövts inom landet. Från 2019 och framåt har exporten varit betydande. Och beroendet av export ser ut att öka.

Balansen mellan hur mycket ekologisk spannmål som odlas och hur mycket som förbrukas till foder och humankonsumtion inom Sverige påverkar priset på den ekologiska spannmålen. Ju mindre som behöver exporteras desto högre blir priset. Samtidigt är det omvärldens pris på ekologisk spannmål som sätter ramarna för vad man kan få betalt i Sverige. Med undantag för missväxtåret 2018 har ekologisk spannmål exporterats från Sverige alla år sedan 2013.

På kort sikt ser det ut som om Sverige kommer att fortsätta producera väsentligt

mer ekospannmål än vad som efterfrågas inom landet. Det beror på minskningen i antalet ekologiska djur och därmed behovet av foderspannmål.

60 000 hektar bort

Under 2023 minskade den ekologiskt certifierade jordbruksmarken med 100 000 hektar varav cirka 60 000 hektar var åkermark. Nedgången motsvarar 13 procent av all ekologiskt brukad åkermark i Sverige 2022. Att det var många mjölkgårdar som lämnade framgång av att vallodlingen minskade betydligt mer än

**”DET SER UT
SOM OM SVERIGE
KOMMER ATT FORT-
SÄTTA PRODUCERA
MER EKOSPANNMÅL
ÄN VAD SOM
EFTERFRÅGAS”**

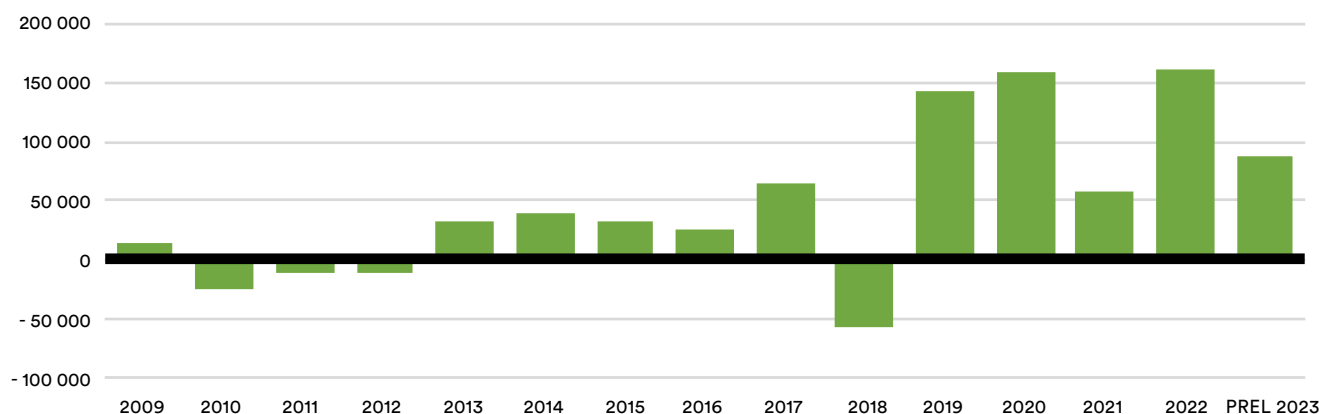

DIAGRAM 5. Beräknad balans i ekologisk foder. Under perioden 2009 till 2012 var användningen av ekologisk spannmål underför lika stor som produktionen. Efter 2013 har vi producerat väsentligt mer än vi förbrukar inom Sverige. Källa: Egen bearbetning av data från Jordbruksverket utförd av Lantbruksekonom Lars Jonasson.

● Spannmål

spannmålsodlingen. Den ekologiska valodlingen minskade med en sjättedel och spannmålsodlingen med några få procent.

Spannmålsarealen kvar

Utbudet av ekologisk spannmål går under 2023 bara ned marginellt samtidigt som efterfrågan inom Sverige minskar markant. Det låter som en dålig kombination för den som odlar ekologisk spannmål för avsalu, men som tidigare nämnts har utvecklingen i omvärlden också stor betydelse.

Inom djurhållningen beräknas behovet av ekologisk spannmål som foder under 2023 jämfört med 2022 minska med 28 000 ton. Till det kan läggas en beräknad minskning av humankonsumtion av spannmål i Sverige på cirka 5 000 ton. Sammantaget minskar därmed behovet av ekologisk spannmål i Sverige med 33 000 ton, en nedgång med 13 procent mellan 2022 och 2023.

Exportens betydelse

Mindre efterfrågan på ekologisk spannmål i Sverige är naturligtvis inte positivt för svenska ekoodlare, men inte lika allvarlig som en minskad konsumtion av mejeriprodukter är för ekomjölkbönderna. Skillnaden är att vi för ekologiskt spannmål har etablerad kunskap och logistik för export.

Överskottet i förhållande till den inhemska förbrukningen har mellan 2013 och 2023 pendlat mellan 10 och 60 procent (undantaget 2018 då vi i stället behövde importera). Om djur och arealer skulle stabiliseras på 2023 års nivå så kommer vi ett normalår att producera

mer än 50 procent mer än vi förbrukar inom landet. Det innebär exportvolymen på i storleksordningen 50 000 till 150 000 ton beroende på årsmån. Det är en nivå som inte avviker särskilt mycket från hur det redan har sett ut ett antal år tillbaka i tiden.

Mindre mellangårdshandel

En fråga att ställa sig är därför om det gör någon större skillnad på ekospannmålspriset i Sverige om vi exporterar 50 000, 100 000 eller 150 000 ton ekologisk spannmål? Redan vid en export av 50 000 ton sätts priset i Sverige av vad exportörerna kan få ute i världen. Så vad gäller Lantmännens poolpriser är det snarare hur prisbilden i Europa kommer att bli som även fortsättningsvis blir avgörande. Detta har bekräftats också i samtal med Lantmännen.

Det som däremot är en nackdel, oberoende av exportmarknaden, är att förutsättningar för mellangårdshandel med fodergrödor och avsättning för vall försämras när djurgårdarna blir färre.

Mycket kan ändras

Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att mycket kan hända när det gäller den inhemska balansen mellan produktion och användning av spannmål. Ett möjligt scenario är att fler rena växtodlingsgårdar kommer att lämna ekoproduktionen under 2024, dels som en följd av höga ekogödselpriser och dels för att djurgårdar lämnade 2022 och 2023. Då kan betydande arealer ekologisk spannmålsodling försvinna vilket minskar det inhemska överskottet.

"ETT MÖJLIGT SCENARIO ÄR ATT FLER RENA VÄXTODLINGSGÅRDAR KOMMER ATT LÄMNA EKOPRODUKTIONEN UNDER 2024"

4. MARKNADEN FÖR EKOLOGISK SPANNMÅL I EUROPA

FOTO: ISTOCKPHOTO

Export har länge haft stor betydelse för att hålla uppe priset på ekologisk spannmål i Sverige. Flera stora länder i Europa har behövt importera, men det behovet har minskat, vilket sannolikt påverkar de svenska priserna allt mer, i synnerhet på foderspannmål.

Produktionen av alla slags ekologiska livsmedelsråvaror inom EU har ökat markant de senaste åren. Men det är inte bara utbudet som har ökat, det har också konsumtionen gjort, dock inte lika snabbt. Det gör att det inom EU nu allt oftare produceras mer ekologiska råvaror än vad som konsumeras. EU har i generella termer gått från betydande interna underskott till en tendens till interna överskott av ekologiska produkter.

Överskott av spannmål

Den här utvecklingen gäller även spannmål. En grupp franska-tyska marknadsanalytiker har under 2023 tagit fram data över hur balansen mellan produktion och konsumtion av ekologiskt vete inom EU har förändrats från 2017 till 2022. En av de som ingått i gruppen är *Burkhard Schaer* på företaget Ecozept med kontor i Montpellier och München.

– Vi har tittat på odling och konsumtion av ekologiskt vete inom EU och sett att unionen har gått från ett marginellt underskott 2017 och 2018 till ett år för år växande överskott, säger Burkhard Schaer.

Självförsörjningsgraden för ekologiskt vete i EU har mellan 2017 och 2022 gått från 97 procent till 122. Arealen med ekologiskt vete har ökat från 395 000 hektar 2017 till 647 000 hektar 2022, en uppgång med 64 procent. Den skördade volymen har ökat ännu mer, med hela 75 procent. De länder som ökat odlingen av ekologiskt vete mest är Tyskland, Frankrike och Rumänien som tillsammans står för två tredjedelar av uppgången.

Sveriges andel minskar

I de siffror som Burkhard Schaer har framgår att Sveriges produktion av ekologiskt vete har pendlat mellan 100 000

”SJÄLVFÖRSÖRJNINGSGRADEN FÖR EKOVETE I EU HAR GÅTT FRÅN 97 TILL 122 PROCENT MELLAN 2017 OCH 2022”

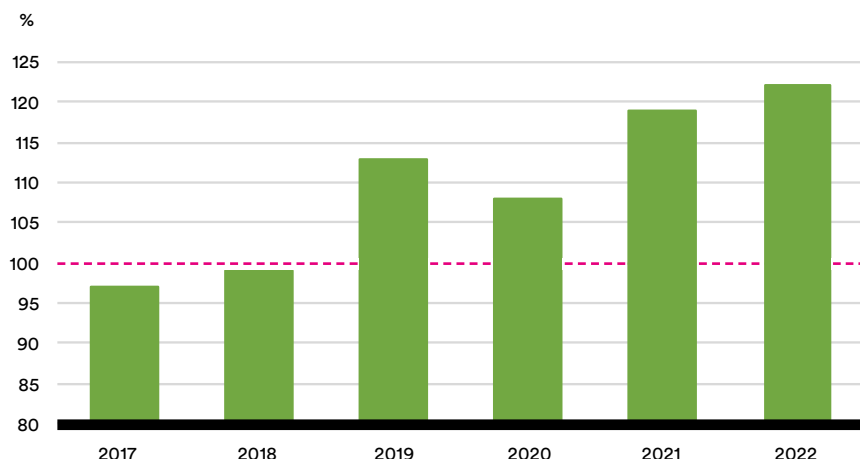

DIAGRAM 6. Diagrammet visar volymen producerad ekologisk vete inom EU i relation till förbrukningen. Ökad odling har vänt ett tidigare underskott till överskott. De senaste åren har den ekologiska djurhållningen i flera länder därtill minskat något vilket bidrar till överskottet. Källa: Burkhard Schaer.

och 200 000 ton per år under perioden, med upp- och nedgångar kopplat till årsmån, men ingen tydlig trend i förändrad volym över tid. Under 2017 var Sveriges andel av all ekologisk vete som odlades inom EU 13 procent, men 2022 hade den sjunkit till 7 procent.

Under samma period som produktionen av ekologiskt vete ökat med 75 procent inom EU har konsumtionen bara ökat med 44 procent, vilket alltså resulterat i att det nu produceras ett internt överskott. Burkhard Schaer säger att det är svårt att göra prognoser för de kommande åren. Han och hans kollegor räknar därför på två ytterlighetsscenarier och tidsperspektivet är fram till 2027.

Två scenarier

I båda scenarierna ökar såväl produktion som konsumtion av ekologiskt vete, dock på helt olika nivåer. I det mest ambitiösa scenariet antas utvecklingen gå i linje med de olika ländernas mål om ekologisk produktion och konsumtion. Där ökar produktionen av ekologiskt vete med 79 procent och konsumtionen med 74 procent. Det interna överskottet inom EU ökar då något från 2022 års nivå.

– Det är mycket liten sannolikhet att vi får den här utvecklingen med tanke på hur trenderna är just nu, säger Burkhard Schaer.

Omställningen stannar av

I de flesta europeiska länder har omställningen till ekologiskt stannat av, eller som i Sverige där den ekologiska arealen minskar.

I det mer återhållsamma scenariet till 2027 ökar produktionen av ekologiskt vete med 26 procent och konsumtionen

med 23 procent. Också här ökar det interna överskottet inom EU något jämfört med 2022 års nivå, men volymerna som produceras och konsumeras är lägre.

Hög kvalitet på det svenska

De beräkningar som Burkhard Schaer och hans kollegor har gjort avser vete.

– Men det ser nog ungefär likadant ut för havre, korn och råg, även om man måste beakta andelen foder, säger Burkhard Schaer.

Han påpekar att det framför allt är foderspannmål som kan bli svårare att sälja till bra priser framöver, i takt med att det blir trängre på Europa-marknaden. Det är nämligen inte bara i Sverige som den ekologiska djurproduktionen minskar, det gör den även i Danmark, Tyskland, Frankrike och Österrike.

– Men vad jag har hört så är det ofta hög kvalitet på den spannmål som exporteras från Sverige. Och för bra spannmålskvaliteter för humankonsumtion finns det fortfarande en intressant marknad med bra priser, inte minst i Tyskland, säger Burkhard Schaer.

Utanför Europa

Man har utöver EU-marknaden också undersökt produktionen av ekologiskt vete i länder utanför EU. De tre största producenterna under 2022 var USA, Kanada och Ukraina. I USA och Kanada har den ekologiska veteodlingen ökat med mellan 20 och 30 procent mellan 2017 och 2022. Ett land som tidigare hade en stor ekologisk spannmålsproduktion, men där den har minskat kraftigt på senare tid är Turkiet.

”VAD JAG HAR HÖRT SÅ ÄR DET OFTA HÖG KVALITET PÅ DEN SPANNMÅLEN SOM EXPORTERAS FRÅN SVERIGE”

5. EKONOMIN I EKOLOGISKA VÄXTFÖLJDER VS KONVENTIONELLA ÖVER TID

FOTO: LARS-BIRGER JOHANSSON

Under en följd av år har lönsamheten i ekologisk växtodling varit klart bättre än i konventionell. Skillnaden var mindre 2020 till 2022, men ökar sannolikt igen 2023, enligt Lovang Lantbrukskonsult.

Detta kapitel är i sin helhet skrivet av Ulrik Lovang, rådgivare på Lovang Lantbrukskonsult.

Under den senaste 10-årsperioden har det varit en tydligt högre lönsamhet i ekoväxtodlingen jämfört med konventionell produktion. Skillnaden i lönsamhet minskade 2020 till 2022 och under 2022 var det till och med en snarlik lönsamhet mellan produktionsformerna. För 2023 är lönsamheten återigen högre för eko, främst på grund av att den konventionella gödningen ökade så mycket i pris inför denna säsong.

Men skillnaden i lönsamhet mellan konventionellt och ekologiskt är bara intressant för den som överväger att gå från den ena produktionsformen till den andra. För den som är ekodlare och tänkt fortsätta med det är det mer intressant med den absoluta lönsamheten jämfört med ekoodlingen tidigare år. För 2023 är lönsamheten sämre än de senaste två åren men i nivå med den lönsamhet som varit i medel åren innan dess.

Underlag till jämförelsen

Som underlag till jämförelsen används en standardväxtföljd för ekologiskt respektive

"UNDER DEN SISTA 10-ÅRSPERIODEN HAR DET VARIT EN TYDLIGT HÖGRE LÖNSAMHET I EKOVÄXTODLINGEN JÄMFÖRT MED KONVENTIONELL"

EKOLOGISK VÄXTFÖLJD		KONVENTIONELL VÄXTFÖLJD	
GRÖDA	SKÖRD KG/HA	GRÖDA	SKÖRD KG/HA
Vall	0	Malkorn	5 000
Höstraps	2 000	Höstraps	3 300
Höstvete foder	5 500	Höstvete etanol	6 500
Korn foder	4 500	Höstvete gluten	6 000
Åkerböna	3 000	Åkerböna	3 000
Höstvete bröd	5 500	Höstvete etanol	6 500
Korn malt	4 500	Höstvete gluten	6 000
Ekostöd (6 år av 7)			
Särkostnad fram till 2021	3 200 kr/ha		2 950 kr/ha
Särkostnad 2022	3 400 kr/ha		3 825 kr/ha
Särkostnad 2023	4 700 kr/ha		6 500 kr/ha

TABELL 1. Tabellen visar de växtföljder och antagna skördenivåer som används i jämförelserna som diskuteras i texten. I särkostnader ingår utsäde, gödning och växtskydd. Den ekologiska vallen är en ren gröngödslingsvall utan skördeintäkt. Fram till 2022 användes bara etanolvete i den konventionella kalkylen, men 2023 förutsätts att 50 procent blir glutenvete.

Källa: Lovang Lantbrukskonsult.

konventionell odling. I ekoväxtföljden finns vall ett år av sju som i detta beräkningsexempel inte ger några skördeintäkter. I den ekologiska växtföljden odlas aldrig höstsäd två år i rad vilket ger en högre andel vårrödor än för konventionell odling. Avkastningarna i exemplet (se tabellen ovan) ska återspegla en väl fungerande ekoodling i mellanbygd och det är samma avkastningar alla år. Analysen tar alltså inte hänsyn till årsmånsvariationer i skördeutfall.

Kostnaderna ökade

Under många år fram till 2021 har särkostnaderna för utsäde, gödning, diesel med mera varit ganska oförändrade. Men från 2022 har särkostnaderna stigit och framför allt inför 2023 steg de kraftigt. Som jämförelse var särkostnaderna i den konventionella odlingen lägre än i den ekologiska fram till 2021 men gick sedan förbi.

Den stora skillnaden uppstod 2023 när gödningskostnaderna i framför allt konventionell odling steg kraftigt. För den ekologiska gödslingen förutsätts att all tillförsel sker med pelleterad gödning. Prisutvecklingen för pellets var cirka 3,75 kr/kg för 2021, cirka 4 kr/kg för 2022 och cirka 6 kr/kg för 2023.

Grödpriser i jämförelsen är Lantmännens Pool 1-pris som årligen publiceras i december.

Ekostödet ökar för tröskgrödor 2023 eftersom stödet i år baseras 162 euro vilket med en hög växelkurs blir cirka

1 868 kronor per hektar – i stället för åren innan när beloppet varit fastställt i svensk valuta till 1 500 kronor per hektar.

Lönsamhet 2023

Lönsamheten i den ekologiska växtföljden blir 2023 högre än för konventionellt enligt den jämförda standardväxtföljen med medelskördar. Men eftersom ekoväxtföljderna innehåller mer vårrödor än konventionella växtföljder och årets vårrödor generellt tappat mer i avkastning än höstsåden så kommer det i praktiken bli en ganska lik lönsamhet mellan produktionsformerna.

En viktig aspekt är även i vilken grad man har en intjäning på den vall som måste finnas med i växtföljden enligt Krav-reglerna. I vår standardjämförelse odlas vallen utan någon intäkt men om det finns intäkter så lyfter det givetvis hela växtföljdens snittlönsamhet.

Priset på olika grödor

De senaste åren har det varit för lågt pris på brödvete för att motivera den ökade gödsling som krävs för att nå tillräcklig proteinhalt. Men för skörd 2023 har det varit ett bra merpris på både brödvete och Reppe-vete jämfört med fodervete, men svårigheten har varit att klara falltalen. Om man klarat falltalen har höstvetegrödan oftast blivit lönsammaste grödan på gården.

Åkerböna och ärter har haft mycket hög lönsamhet de senaste åren eftersom

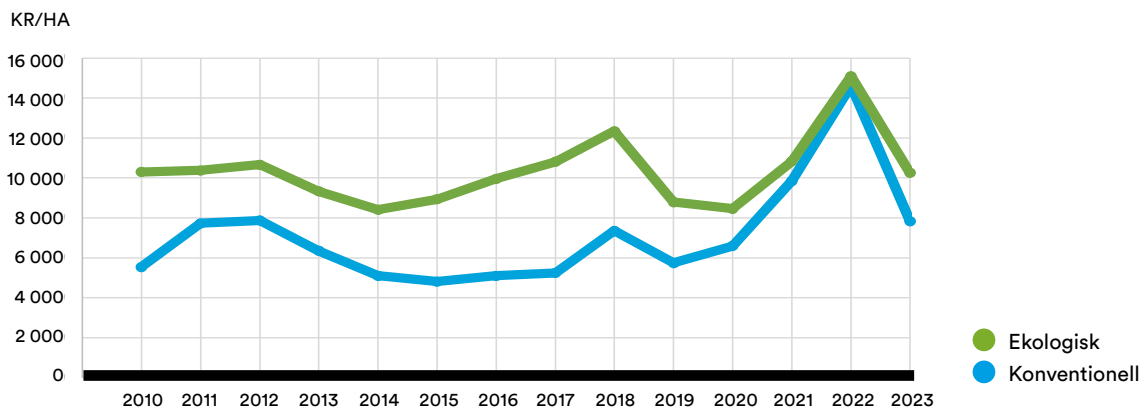

DIAGRAM 7. TB1 i diagrammet innehåller bara de uppgifter som skiljer sig åt mellan eko och konv, dvs: Skördeintäkt + ev ekostöd minus utsäde, gödning och växtskydd. Uppgifter som är samma eller likvärdiga ingår ej i diagrammet, dvs gårdsstöd, maskiner inkl drivmedel, arbete, kostnader för tork, byggnader och transporter.
Källa: Lovang Lantbrukskonsult.

de inte behöver kvävegödslas, men när framför allt åkerbönpriiser har sjunkit kraftigt så tappar även dessa grödor i konkurrenskraft, även om de fortfarande är odlingsvärda. Det är en stor prispress på fodergrödor av vete, korn och havre, i vissa fall över en kr lägre än kvalitetsgrödor för bröd, malt och gryn.

Prognos 2024

Nu, hösten 2024, har priserna på ekologisk gödselpellets sjunkit men samtidigt har det konventionella gödselpriset sjunkit ännu mer. Om nuvarande prisbilder på grödor står sig så innebär detta att lönsamheten i ekologisk och

konventionell växtodling bör bli likvärdig för skörd 2024. I slättbygd med högre avkastningar än vad som ingått i beräkningarna så får den konventionella odlingen en relativt högre lönsamhet vilket lyfter de konventionella kurvorna i diagrammen så att vissa år varit lönsammare med konventionell produktion än eko.

För att spara gödslingskostnader är det inom ekoodlingen alltid viktigt att odla så mycket arter och åkerböna som växtföljden tål. Sedan får ogräsförekomsten i hög grad styra andelen höst- eller vårgörddor. Odlingen av höstraps styrs till stor del av fältens och gårdens förutsättningar men

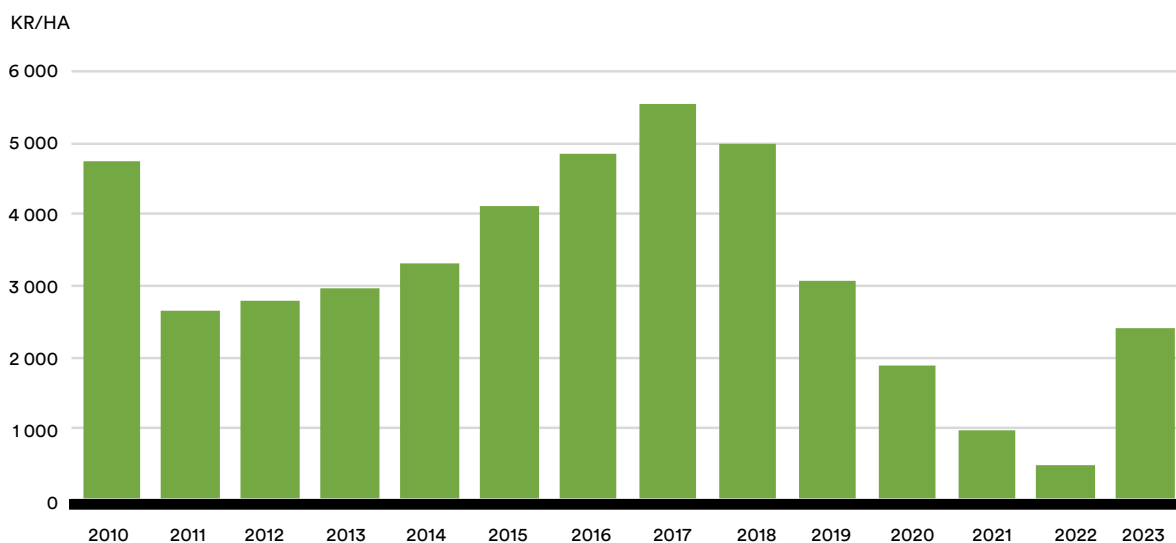

DIAGRAM 8. Diagrammet visar hur skillnaden i täckningsbidrag för den ekologiska respektive konventionella växtföljden varierat över tid. Som framgår av diagrammet har den ekologiska växtföljden gett ett markant bättre resultat än den konventionella, även om skillnaden minskat mot slutet av perioden. Källa: Lovang Lantbrukskonsult.

GRÖDA	POOL 1-PRIS LANTMÄNNEN 2022	POOL 1-PRIS LANTMÄNNEN 2023
Åkerböna	6,20	4,50
Höstvete foder	3,90	2,70
Höstraps	10,00*	8,61*
Höstvete kvarn	4,20	3,50
Korn malt	4,60	3,60
Korn foder	3,40	2,60

TABELL 2. Priser på olika ekologiska grödor som används i beräkningarna. Även för konventionella grödor tillämpas Lantmännen Pool 1-pris. *För raps gäller spotpris, december (Pool 1-pris saknas). Källa: Lantmännen.

även odlarens riskvillighet, då raps kan vara en riskabel gröda att odla ekologiskt.

Hot i framtiden

EUs mål om att 25 procent av arealen ska odlas ekologiskt 2030 innebär ett allvarligt hot mot ekoodlingen eftersom detta politiska mål om kraftig ökning riskerar att skapa överproduktion och låga marknadspriser på ekogrödor. Det är bättre att marknaden får styra utvecklingen, så att

tillgång och efterfrågan balanserar. Även den höga konkurrensen om råvaror som får användas i ekologiska gödselmedel är ett hot mot lönsamheten, men om prisbildningen är bra på grödorna så finns det även utrymme för dyrare gödning. Oavsett grad av intensitet i odlingen är dock det viktigast för lönsamheten att man får bra grödor, vilket i hög grad handlar om väl-skött mark, väl anpassad jordbearbetning och noggrann etablering.

6. AVSLUTANDE KOMMENTAR

FOTO: ISTOCKPHOTO

På kort sikt kommer priset på ekologisk spannmål troligen att pressas av interna överskott inom Sverige och nu också EU. På några års sikt kan balansen på marknaden förändras och priserna stiga.

Priset på ekologisk spannmål styrs av utbud och efterfrågan. Vid underskott stiger priset och vice versa. Priset på svensk marknad styrs dels av balansen mellan utbud och efterfrågan i Sverige, men också i omvärlden.

Att vi ett normalår har överskott av ekologisk spannmål i Sverige är känt sedan tidigare. Samtidigt är vi inne i en period med snabba förändringar. Efter ett antal år med svag försäljning av ekologiska livsmedel i svensk dagligvaruhandel lämnade under 2022 och 2023 ett stort antal svenska ekologiska gårdar den ekologiska certifieringen. Troligen kom-

mer fler att göra samma sak under 2024. Om de som lämnar i större utsträckning är rena växtodlingsgårdar kan bilden förändras, även om det ska mycket till innan det vänder från överskott till underskott inom Sverige. Det finns därtill signaler om att den svenska handeln nu åter börjar fokusera på ekologiskt, vilket kan leda till marknaden åter börja växa. Om en minskande svensk ekoproduktion möter en växande marknad, kan balansen förändras och priserna stiga snabbare än vad som känns sannolikt i december 2023.

Inom EU finns ingen bättre analys av

**” TROTS
POLITISKA
MÅLSÄTTNINGAR ÄR
LANTBRUKARNAS
APTIT ATT STÄLLA OM
TILL EKO BEGRÄNSAD
I DE FLESTA
LÄNDER”**

ekospannmålsmarknaden än den som redogörs för i kapitel 4. De scenarier som man räknar med innebär båda att överskottet av ekologisk spannmål inom EU kommer att bestå de närmast kommande åren.

Politiska mål biter inte

EU har ambitiösa mål för en ökande ekologisk produktion fram till 20230. Men trots de politiskt beslutade målsättningarna är aptiten för lantbrukare att ställa om till ekologisk produktion just nu begränsad i de flesta länder, delvis beroende på att det nationella politiska stödet för ekologisk viker. De politiska signalerna från EU kan ibland vara helt annorlunda än de nationella. I Tyskland finns fortfarande ett starkt politiskt stöd för att stimulera såväl produktion som konsumtion av ekologisk mat, medan det i Frankrike och Sverige just nu inte finns ett sådant stöd.

Frankrike är för övrigt ett av de länder som har gått från att, avseende ekologisk spannmål, vara ett underskottsområde inom EU till att bli ett överskottsområde. Samtidigt menar marknadsanalytikern Bernhard Schaer att Frankrike saknar tradition och därmed kunskap och logistik för spannmålsexport. Det kan innebära att en del av den ekologiska spannmål som odlas i Frankrike gradres ned och säljs som konventionell inom Frankrike, snarare än att med stora volymer belasta Europa-marknaden.

Bra kvalitet allt viktigare

Signalerna om överskott ska i första hand tolkas så att det är spannmål av foderkvalitet som kommer att pressas i pris. Kvalitetsspannmål som kvarnvet, gryn havre och maltkorn kommer även fortsättningsvis att kunna betalas bra. Detta är en analys som inte bara de fransk-tyska analytikerna skriver under på utan även vårt svenska Lantmännen.

En stor fördel för svenska ekoodlare är att vi, till skillnad från till exempel Frankrike, är ett land med etablerad kunskap och logistik för storskalig spannmålsexport. Det underlättar om och när stora volymer i framtiden behöver

lyftas ut ur Sverige. Möjligen blir det under kommande år ett ännu större fokus bland uppköpare och rådgivare på att man som ekoodlare ska ha siktet inställt på spannmål av livsmedelskvalitet. Det kan vara lättare sagt än gjort då årsmånen har en stor inverkan på vilken kvalitet den tröskade varan i slutändan får, men det går ju i någon mån att påverka med sortval och gödsling. Frågan är dock hur sugen man som odlare är på att med dyr gödsel satsa mot kvarn kvalitet och riskera att få sälja foderkvalitet till riktigt låga priser.

Det är hur som helst ganska uppenbart att den europeiska ekomarknaden har kommit in i en mer mogen fas med långsammare tillväxt och en tajtare balans mellan utbud och efterfrågan.

Ekogården lönsammare

En intressant observation är att Lovang Lantbrukskonsults jämförelser mellan ekologiska och konventionella växtföljder fortsätter att visa att den välskötta ekologiska växtodlingsgården har bättre ekonomi än den välskötta konventionella. Skillnaderna har de senaste åren visserligen minskat från att vara betydande till att vara måttliga eller små. Men även under 2023 visar kalkylerna en fördel för den ekologiska växtföljden med närmare 2 000 kronor per hektar, eller 200 000 kronor per år för en gård med 100 hektar. Då har man ändå räknat med att en sjätte del av arealen odlas med vall från vilken intäkt ingår. Kan vallskörden säljas ökar nettor från den ekologiska växtföljden med i storleksordningen 1 000 kronor per hektar och år.

Den här sortens kalkyler bidrar till att det är svårt att bedöma hur många svenska ekologiska växtodlingsgårdar som faktiskt kommer att gå över till konventionell produktion under 2024. Marknaden för ekologiskt har visserligen gått dåligt på senare tid, men de ekologiska växtodlarna har ofta fortsatt att tjäna mer pengar än sina konventionella kollegor. Att sedan 2023 har varit extremt besvärligt både för många ekologiska och många konventionella gårdar är en annan sak.

**”DET ÄR GANSKA
UPPENBART ATT DEN
EUROPEISKA
EKOMARKNADEN HAR
KOMMIT IN I EN MER
MOGEN FAS”**

